

ПІДВИЩЕННЯ ТОЧНОСТІ ФІЛЬТРАЦІЇ ПАРАМЕТРІВ РУХУ КОСМІЧНИХ АПАРАТІВ ПРИ БАГАТОКАНАЛЬНОМУ СПОСТЕРЕЖЕННІ

к.т.н. Б.О. Чумак, к.т.н. О.В. Дремлюга, І.Г. Лисаченко
(подав д.т.н., проф. О.І. Стрелков)

Досліджені можливості комплексування вимірювальних систем. Запропонований алгоритм фільтрації поточних параметрів руху космічних апаратів. Дана оцінка виграшу в точності при комплексуванні вимірювальних систем по проміжних каскадах, причому одна із систем є слідкуюча, а інша – не слідкуюча.

Вступ. В даний час для наземного автоматизованого комплексу управління (НАКУ) України існує проблема оперативного визначення поточних параметрів руху (ППР) та прогнозування орбіти космічних апаратів (КА). Особливо важливим є якісне вирішення цих задач на етапах виведення та корекції руху КА в реальному масштабі часу. При цьому надійність керування істотно залежить від часу пошуку КА по просторово-часовому полю, а також від точності ППР КА за час сеансу зв'язку. У зв'язку з цим найважливішими задачами є, по-перше, зменшення часу пошуку і виявлення КА в зоні видимості радіотехнічних засобів, і, по-друге, точне визначення ППР КА з метою подальшого прогнозу його орбіти. Крім того, за час сеансу, що залишився, зв'язку необхідно встигнути виконати ряд технологічних операцій, що входять у повний цикл керування КА.

В даній роботі досліджується можливість підвищення надійності керування КА за рахунок використання надмірної вимірювальної інформації, отриманої різними засобами.

Постановка задачі. Ставиться задача синтезувати систему лінійної фільтрації, що оптимальна за критерієм мінімуму середнього квадрата помилки, яка використовує спільну обробку вимірів, отриманих двома і більш різними вимірювальними системами. Оцінити виграш в точності при комплексуванні декількох вимірювальних систем.

Отже, нехай процес, що фільтрується, буде заданим стохастичним диференціальним векторно-матричним рівнянням [1 - 2]:

$$\frac{d\lambda}{dt} + \underline{F}(t)\bar{\lambda}(t) = \bar{n}_0(t), \quad \bar{\lambda}(0) = \bar{\lambda}_0. \quad (1)$$

Даний процес фільтрується з використанням спостережень $\mathbf{k}$ вимірвачів (каналів)

$$\mathbf{Y}_1(t) = \lambda(t) + \mathbf{n}_1(t), \dots, \mathbf{Y}_k(t) = \lambda(t) + \mathbf{n}_k(t).$$

Запишемо рівняння спостереження в векторно-матричному вигляді [1]:

$$\bar{Y} = H\bar{\lambda} + \bar{n}_\lambda(t). \quad (2)$$

Відомо, що система лінійної фільтрації, що оптимальна за критерієм мінімуму середнього квадрата похибки, описується рівняннями [2]:

$$\frac{d\hat{\lambda}}{dt} = F(t)\hat{\lambda} + K(t)\left[\bar{Y}(t) - H(t)\hat{\lambda}\right]; \quad K(t) = R(t)H^T(t)N_\lambda^{-1}(t); \quad (3)$$

$$\frac{dR}{dt} = N_0(t) + FR + RF^T - RH^T N_\lambda^{-1} HR,$$

де $K(t)$ – матричний коефіцієнт підсилення; $R(t)$ – кореляційна матриця похибок фільтрації.

При цьому вираз (3), що визначає структуру оптимального вимірника буде мати вигляд

$$\frac{d\hat{\lambda}}{dt} = -F(t)\hat{\lambda} + 2\sigma_\lambda^2 \sum_{i=1}^k N_{0i}^{-1}(y_i - \hat{\lambda}). \quad (4)$$

Структура фільтра наведена на рис. 1. Для отримання оптимальної оцінки, в смислі, зазначеному вище, слід, поперше, поточні виміри додавати зважено (вага визначається точністю фільтрації), по-друге, необхідно знати параметри зовнішніх шумів та завад, зокрема, спектральну щільність потужності цих шумів.

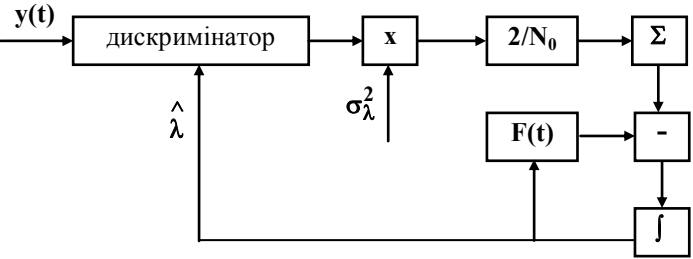

Рис. 1. Структура оптимального фільтра

Дисперсія похибки фільтрації може бути знайдена з виразу (4):

$$\frac{d\sigma_\lambda^2}{dt} = 2F(t)\sigma_0^2 + 2F(t)\sigma_\lambda^2 - 2\sigma_\lambda^2 \sum_{i=1}^k N_{0i}^{-1}, \quad (5)$$

де σ_0^2 – початкове (апріорне) значення дисперсії розподілення фільтрованого параметра.

При цьому стаціонарне рішення має вигляд [2]:

$$\sigma_\lambda^2 = \frac{F(t)}{2} \left(\sum_{i=1}^k N_{0i}^{-1} \right)^{-1} \left[\left(1 + \frac{4\sigma_0^2}{f} \sum_{i=1}^k N_{0i}^{-1} \right)^{1/2} - 1 \right]. \quad (6)$$

Структура алгоритму здобування похибки фільтрації має вигляд, наведений на рис. 2. Як виходить з виразів (5) і (6) та рис.2 для того, щоб знати поточне значення похибки фільтрації ППР за допомогою декількох

вимірювальних систем, слід, по-перше, знати величини спектральних густин потужностей шумів у кожному каналі, а, по-друге, слід знати початкове значення даної похибки для вирішення диференційного рівняння.

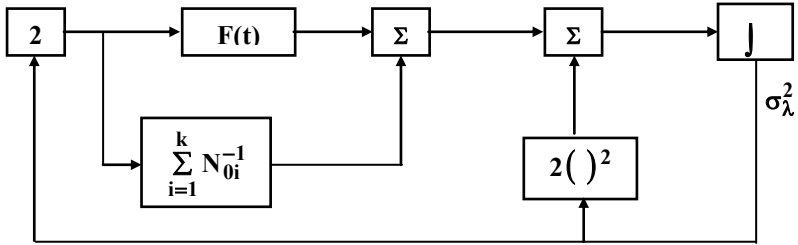

Рис. 2. Алгоритм здобуття похибки фільтрації

Перша з даних проблем може вирішуватись за допомогою застосування блоків точності, які описані у відомих джерелах [1, 2]. Друга проблема може бути вирішеною найкращим чином за допомогою знання прогностичних значень похибок балістичного забезпечення. Отже, проблема попереднього вводу системи вимірювання до режиму слідування за об'єктом і забезпечення при цьому заданої похибки вимірювання є важливою і серйозною проблемою.

Введемо тепер відношення сигнал/шум в i -му спостереженні μ_i та сумарне відношення сигнал/шум μ_Σ в усіх k каналах

$$\mu_i = \frac{4\sigma_0^2}{F(t)N_{0i}}, \quad \mu_\Sigma = \sum_{i=1}^k \mu_i = \frac{4\sigma_0^2}{F(t)} \sum_{i=1}^k N_{0i}^{-1}. \quad (7)$$

Тоді одержимо нормоване до апіорного значення дисперсії

$$\sigma_{\lambda_n}^2 = 2\sigma_\lambda^2 \mu_\Sigma^{-1} (\sqrt{1 + \mu_\Sigma} - 1).$$

При умові рівноточних вимірювань справедливою є рівність: $\mu_\Sigma = k\mu_i$. У цьому випадку

$$\sigma_{\lambda_n}^2 = 2\sigma_\lambda^2 (k\mu_i)^{-1} (\sqrt{1 + k\mu_i} - 1). \quad (8)$$

На підставі виразу (8) можна зробити висновки:

- при застосуванні декількох вимірників, а точніше при сумісній обробці даних з декількох вимірників, дисперсія похибки фільтрації зменшується; якщо значення відношення сигнал/шум $\mu_i \gg 1$, то це зменшення складає величину приблизно $\sqrt{k}$;

- оскільки час встановлення стаціонарного стану в системі фільтрації залежить від відношення сигнал/шум [3] (дане відношення в системі з k каналами є згідно виразу (7) більшим), то час встановлення в багатоканальному вимірнику буде меншим;

- з точки зору стаціонарної похибки фільтрації багатоканальний вимірник буде еквівалентним одноканальному, в якому відношення сиг-

нал/шум μ_i замінено на μ_Σ .

В умовах обмеженого часу взаємодії наземних та бортових систем, що беруть участь в процесі управління, а також в умовах невеликого обсягу апіорної інформації про фільтровані процеси певним резервом підвищення точності є застосування комплексування вимірників.

Відомо декілька принципів комплексування [3], наприклад, по виходу і по проміжних каскадах. Суттєвим недоліком комплексування по виходу є неможливість послабити (компенсувати) нелінійні явища взаємодії сигналів та завад, що виникають у вимірниках. Особисто це стосується слідкуючих вимірників, в яких можливим є зрив слідкування [4]. Дане зауваження цілком стосується наземних вимірювальних засобів НАКУ України, оскільки абсолютна більшість з них є слідкуючими.

В цьому ракурсі пропонується комплексування двох вимірювальних систем в проміжних каскадах. При цьому одна з систем є слідкуючою, а друга – неслідкуючою, проте обидві системи вимірюють однакові параметри $\lambda(t)$ (рис. 3).

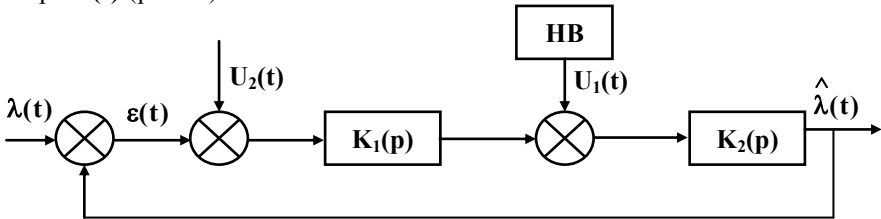

Рис. 3. Комплексування вимірювальних систем

Будемо вважати, що узгодження координат даних вимірників здійснюється без суттєвих похибок, що на практиці практично завжди виконується при застосуванні вторинної обробки інформації.

Вихідна напруга $U_1(t)$ неслідкуючого вимірника (НВ) вводиться в слідкуючий вимірник між каскадами з передавальними функціями $K_1(p)$ і $K_2(p)$. Цей випадок відповідний уведенню в синхронізм (слідкування за інформативним параметром сигналу) вимірювальних каналів радіотехнічних інформаційно-вимірювальних систем (ІВС) з широкосмуговими шумоподібними сигналами (ШШС) за допомогою спеціальних синхросерій. Напруга $U_1(t)$ може бути уявленою у вигляді

$$U_1(t) = H(p)[\lambda(t) + U_{13}(t)],$$

де $H(p)$ – передавальна функція НВ; $U_{13}(t)$ – приведена до виходу НВ похибка його вимірювань; $U_2(t)$ – похибки, що виникають в слідкуючій системі, приведені до сигналу непогодження: $\varepsilon(t) = \lambda(t) - \hat{\lambda}(t)$.

Похибка відтворювання фільтрованого параметра $\lambda(t)$ дорівнює (рис. 3):

$$\varepsilon(t) = \frac{H(p)K_2(p) - 1}{1 + K(p)} \lambda(t) + \frac{K(p)}{1 + K(p)} U_2(t) + \frac{H(p)K_2(p)}{1 + K(p)} U_1(t),$$

де $K(p) = K_1(p)K_2(p)$.

Звичайно таке комплексування вимірників відбувається перш за все в режимі виявлення сигналу і початкового уведення слідкуючого вимірника до режиму синхронізму з сигналом, що приймається. При цьому прагнуть, щоб динамічна похибка була відсутня. Умова відсутності цієї похибки має вигляд: $H(p) K_2(p) = 1$. У цьому випадку будемо мати

$$\varepsilon(t) = \frac{1}{1 + K(p)} U_1(t) + \frac{K(p)}{1 + K(p)} U_2(t). \quad (9)$$

Припустимо, що $K(p)/(1 + K(p)) = K_{\text{еф}}(p)$, де $K_{\text{еф}}(p)$ – передавальна функція еквівалентного фільтра, то вираз (9) буде мати вигляд

$$\varepsilon(t) = [1 - K_{\text{еф}}(p)]U_1(t) + K_{\text{еф}}(p)U_2(t). \quad (10)$$

Як виходить з (10), завадова складова $U_1(t)$ є практично повністю скомпенсованою, а $U_2(t)$ суттєво послаблена фільтром, отже результуюча точність вимірювань зростає. Побічно зменшення непогодження $\varepsilon(t)$ приводить до зменшення ймовірності зриву слідкування в системі, що підвищує загальну ймовірність виконання задачі засобами НАКУ по управлінню рухом КА.

Висновки. Застосування даного виду комплексування вирішило дві задачі: по-перше, забезпечило оперативність пошуку КА, по-друге, підвищило точність фільтрації ППР. Крім того, у випадку зриву спостереження за КА забезпечувався його швидкий пошук і виявлення по вимірах, отриманих вимірником, що не стежить. Розрахунки показали, що застосування подібних систем дозволили підвищити точність фільтрації ППР у 1,8 рази, а оперативність – у 6 разів. Отже, застосування багатоканальних і (або) багатопараметричних вимірювальних систем, або сполучення даних вимірювань та комплексування декількох систем є досить ефективним засобом для підвищення точності визначення ППР об'єктів, що обслуговуються.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фалькович С.Е., Хомяков Э.Н. Статистическая теория измерительных радиосистем. – М.: Радио и связь, 1981. – 288 с.
2. Тихонов В.И., Харисов В.Н. Статистический анализ и синтез радиотехнических устройств и систем. – М.: Радио и связь, 1991. – 608 с.
3. Коновалов Г.Ф. Радиоавтоматика. - М.: Высшая школа, 1990. – 334 с.
4. Максимов М.В., Меркулов В.И. Радиоэлектронные следящие системы. – М.: Радио и связь, 1990. – 256 с.

Надійшла 20.02.2002

ЧУМАК Борис Олександрович, канд. техн. наук, доцент, провідний науковий співробітник наукового центру при ХВУ. Галузь наукових інтересів - розробка та удосконалення інформаційно - вимірювальних систем для управління рухом літаючих об'єктів.

ДРЕМ'ЮГА Олександр Володимирович, канд. техн. наук, начальник науково - дослідної лабораторії наукового центру при ХВУ.

ЛИСАЧЕНКО Ігор Григорович, ад'юнкт ХВУ. Галузь наукових інтересів - розробка та

удосконалення інформаційно - вимірювальних систем для управління рухом літаючих об'єктів.